

Velkommen til Historiedystens univers

Historiedysten 2016 handler om Danmark som kolonimagt. Gennem historien har Danmark knyttet bånd til både Island, Færøerne og ikke mindst Grønland. Netop Grønland og den historiske forbindelse til Danmark er omdrejningspunktet for materialet til 7.-9. klasse.

Sammen med studerende fra Interaktivt Design 2 på Danmarks Medie og Journalisthøjskole i København har vi udviklet en digital læringsplatform. På platformen kan eleverne gå på opdagelse i 'Logbogen' og blive klogere på nogle af de personer og begivenheder, der har været med til at forme forholdet mellem Grønland og Danmark. Ønsket er, at platformen skal give eleverne en alternativ tilgang til historiefaget og emnet. Platformen rummer alle svarene på de spørgsmål, eleverne bliver stillet i runde 1.

Som supplement til platformen har vi udarbejdet et undervisningsmateriale. Undervisningsmaterialet består af en lærervejledning og en række opgaver til eleverne. Lærermaterialet giver et nærmere indblik i emnet, mens en tilhørende tidslinje og ordforklaringer søger at give overblik. Opgaverne til eleverne er tænkt som et tværfagligt forløb, hvor fagene dansk, geografi og samfundsfag kan inddrages.

Opgaverne er temainddelt efter de områder, der vil blive spurgt til i quizrunden (runde 1). Spørgsmålene er én måde at udfolde emnerne og skal ses som et arbejdsredskab og en inspiration til, hvordan I kan gribe emnet an. Undervisningsmaterialet er altså *ikke* obligatorisk.

DR Skole har også udarbejdet materiale til Historiedystens temaer. Her har I mulighed for at supplere jeres arbejde med emnet fra andre vinkler. Materialet fra DR Skole finder I på: www.dr.dk/skole/historie/danmark-som-kolonimagt.

Arbejdet med platformen og undervisningsmaterialet leder frem mod runde 1 i Historiedysten, hvor eleverne skal dyste på paratviden. I år ligger runde 1 fra mandag til torsdag i uge 36. Om fredagen får de 30 bedste klasser på hvert niveau besked om, at de er gået videre til runde 2. Læs mere om Historiedysten 2016 på Historiedysten.dk eller følg Historiedysten på [Facebook](https://www.facebook.com/Historiedysten). Begge steder finder du en oversigt over andre vigtige datoer i forbindelse med konkurrencen.

På de følgende sider kan du læse om de emner, som Historiedystens materiale fokuserer på.

Vi glæder os til at dyste med jer. Rigtig god fornøjelse!

Grønland – et overblik

Forbindelsen til Danmark

Grønlands forbindelse med Danmark opstod gennem Norge. Den norskfødte viking Erik den Røde (født ca. 950) var en af de første bosættere, og han kaldte øen for Grønland for at lokke nybyggere fra Island og Norge til. Efterkommerne af disse tilflyttere lagde sig i 1261 ind under den norske konge som skatteland eller biland. De danske konger, der i 1380-1814 også var konger i Norge, kom derved også i besiddelse af bilandene Island, Færøerne og Grønland.

I 1400-tallet ophørte den nordiske bosætning, mens inuitternes indvandring fra omkring år 1000 bredte sig langs begge kyster. I 1721 blev der igen knyttet en mere varig forbindelse mellem Grønland og Danmark gennem den norske præst Hans Egede (1686-1758), og i 1776 fik Den Kongelige Grønlandske Handel monopol på handlen med Grønland, der kom til at gælde indtil 1950. I løbet af 1800-tallet blev denne forbindelse udbygget, blandt andet gennem en række danske ekspeditioner. Ekspeditionerne havde til formål at kortlægge de endnu ukendte områder af Grønland.

I dag har Grønland en høj grad af selvstyre. Grønland har sit eget parlament, Landstinget, der har 31 medlemmer. Landstinget har sæde i Grønlands hovedstad Nuuk. Siden 1953 har Grønland desuden haft to pladser i Folketinget.

På vej mod selvstændighed

Gennem 1900-tallet ændrede forholdet mellem Grønland og Danmark karakter. I 1953 ændredes Grønlands status fra koloni til dansk amt. Centralt for forholdet i dag er Hjemmestyreloven af 1979 og Selvstyreloven fra 2009. Efterhånden bliver flere og flere sagsområder overtaget af styret i Grønland, som herefter selv finansierer dem. Med Selvstyreloven fik Grønland ejendomsretten til ressourcer og råstoffer i undergrunden. Med den nye ordning følger også, at grønlænderne anerkendes som et folk i folkeretlig forstand med eget officielt sprog og med retten til selvstændighed, når de ønsker det. På visse områder har Grønland ikke selvstyre; det gælder bl.a. udenrigspolitik samt forsvars- og sikkerhedspolitik.

Mission

Hans Egede

Hans Egede (1686-1758) var født i Norge og blev i 1704 teologisk kandidat. Han fik tidligt et ønske om at missionere i Grønland, og i 1718 drog han til København, hvor det lykkedes at få støtte fra Frederik 4. til etablering af et grønlandsk handelsselskab i Bergen. I 1721 blev Egede udnævnt til missionær, og samme år rejste han med skibet *Haabet* til Grønland. Her anlagde han kolonien Håbets Ø. Formålet med missionen var at finde efterkommerne af de nordiske bosættere og fortælle dem om den protestantiske tro. Egede blev dog hurtigt klar over, at efterkommerne var forsvundet. I stedet indledte han en missionsvirksomhed blandt den grønlandske befolkning. I 1728 etableredes kolonien Godthåb, men efter nogle svære år beordrede Christian 6. i 1731 kolonisationen standset, og alle blev hjemkaldt. Egede forblev på egen risiko med sin familie. En koppeepidemi 1733-34 bortrev størstedelen af befolkningen omkring Godthåb, og resultatet af Egedes missionsvirke lå i ruiner. Året efter døde hans kone, Gertrud Rask, og Egede forlod Grønland i 1736.

Missionsarbejde

Centralt for Egedes arbejde var tilegnelse af sproget, og ved hjælp af billeder og de ord, han lærte, begyndte han at forkynde for grønlænderne. I 1723 lykkedes det ham at få fremstillet en katekismus. Han mente at dåbskandidaterne måtte lære at læse og samtidig forstå og tilegne sig det, de læste. Et andet vigtigt led i Egedes missionsarbejde var uddannelsen af lokale hjælpepræster, kaldet kateketer, der kunne formidle den lutherske tro på grønlandsk. Både kateketer og danske missionærer rejste ud til fangtspladserne og boede i perioder blandt fangerne. I 1733 fik Egede selskab af den herrnhutiske mission. Tre udsendinge kom for at hjælpe med at omvende grønlænderne til kristendommen, men Hans Egede var ikke særlig begejstret for deres hjælp, og de begyndte snart at missionere efter deres egne retningslinjer. For herrnhuterne var det vigtigt at gribe hjerter, ikke hjerner. Det var den indre tro på Gud der var vigtig - ikke om man kunne sin bibelhistorie. Derfor var gudstjenesterne følelseladede med musik, der kunne styrke troen. For at holde troen betonedede herrnhuterne, at man hyppigt skulle være sammen. Derfor skulle medlemmer af de herrnhutiske menigheder helst være bosat i missionsstationer eller meget tæt på. At menigheden skulle bosætte sig i faste områder skabte problemer i perioder med hungersnød, hvor den herrnhutiske menighed var hårdere ramt end den statskirkelige mission, der tillod fangerne at følge med dyrene.

Handel

Det Bergen Grønlandske Compagnie

Det Bergen Grønlandske Compagnie blev stiftet i 1721 som støtte for missionen i Grønland. Hans Egede var selv den første til at skyde 300 rigsdaler i projektet, og kompagniet fik snart indenlandsk monopol med told- og afgiftsfrihed for udsendte og hjemtagne varer. Konkurrencen med de nederlandske hvalfangere gav imidlertid underskud på kompagniets regnskaber, og da kompagniet ikke kunne fremlægge noget regnskab for 1726, blev direktøren opsagt, og kompagniets aktiviteter ophørte.

Den Kongelige Grønlandske Handel

Efter flere problemer med handlen blev Den Kongelige Grønlandske Handel (KGH) oprettet i 1776. Da var de fleste af kolonistederne allerede anlagt på Vestkysten fra Julianehåb (Qaqortoq) i syd til Upernavik i nord.

KGH opkøbte, bearbejdede og sørgede for videresalg af de grønlandske produkter, ligesom de indførte og solgte europæiske handelsvarer i Grønland. Indtil 1912 stod KGH desuden for administrationen af landet. I 1950 ophørte KGH's handelsmonopol.

Ekspedition

Kortlægning

Udforskningen af Grønland lå igennem det meste af 1800-tallet i norske, engelske og amerikanske hænder, mens den svært tilgængelige øst- og især nordøstkyst blev kortlagt af britiske og tyske ekspeditioner. Først i 1890'erne begyndte danske ekspeditioner at drage ud med det mål at kortlægge de endnu ukendte områder af Grønland. I 1891-92 nåede Den Østgrønlandske Ekspedition Scoresbysund med skibet "Hekla", mens Den Litterære Grønlands-ekspedition lukkede hullet i kortlægningen af vestkysten mellem 1902-1904. Med slæder nåede ekspeditionen i 1903 helt op til Thule, hvor man traf de første polarinuitter. Samtidig fik man beskrevet grønlandernes liv og kultur. Formålet med Danmarks-ekspeditionen i 1906 var en omfattende kortlægning af Nordøstgrønland og geologiske, botaniske og meteorologiske undersøgelser.

Knud Rasmussen

Mest kendt af de danske opdagelsesrejsende er Knud Rasmussen (1879-1933), der var med på Den Litterære Ekspedition og siden foretog en række Thule-ekspeditioner sammen med sin ven, eventyreren Peter Freuchen. Under sine rejser levede Rasmussen blandt grønlandere og andre inuitter. Det muliggjorde et grundigt studie af hovedparten af de arktiske folkeslags levevis og kultur, der blev publiceret i en lang række skøn- og faglitterære værker. Særligt den 5. Thule-ekspedition vakte stor opsigt i Danmark og var med til at skabe en interesse for inuitternes oprindelige kultur. Forfatteren Tom Kristensen bistod i en årrække Knud Rasmussen med redigeringen af hans bøger. Han tolkede i dagbladet Politiken Danmarks og Grønlands følelser ved Knud Rasmussens død den 21. december 1933 i sit digt *Det er Knud, som er død!*

Tidslinje

- 985 (ca.): Erik den Røde sejler fra Island for at bosætte sig i Grønland
- 1261: Tilflytterne lægger sig ind under den norske konge
- 1380: Norge går i union med Danmark. Den danske konge, Oluf, bliver konge af Norge
- 1605: Christian 4. sender en af to ekspeditioner af sted mod Grønland
- 1606: Christian 4. sender ekspedition nummer to af sted mod Grønland
- 1718: Hans Egede rejser til København og får støtte til etablering af et grønlandsk handelselskab
- 1721: Det Bergen Grønlandske Compagnie bliver stiftet. Hans Egede rejser til Grønland
- 1726: Det Bergen Grønlandske Compagnies aktiviteter ophører
- 1736: Hans Egede rejser tilbage til København
- 1776: Den Kongelige Grønlandske Handel (KHG) stiftes
- 1902: Den Litterære Ekspedition påbegyndes. Ekspeditionen varer frem til 1904
- 1906: Danmarks-ekspeditionen påbegyndes. Ekspeditionen varer frem til 1908
- 1907: Ludvig Mylius-Erichsen og Jørgen Brønlund omkommer
- 1921: 5. Thuleekspedition indledes. Ekspeditionen varer frem til 1924
- 1950: Den Kongelige Grønlandske Handels monopol ophører
- 1953: Grønland får administrativ status af dansk amt
- 1979: Hjemmestyret indføres
- 1985: Grønlands nationaldag fejres for første gang. Grønland får sit eget flag
- 2009: Selvstyret indføres

Ordforklaring

Kompagni (handel): Virksomhed der driver forretning ved at købe og sælge varer eller tjenesteydelser. Ofte med særlige privilegier i forhold til langdistancehandel og søfart. Handelskompagnier var især udbredte i 1600- og 1700-tallet

Handelsstation: Udenlandsk afdeling af et større handelsfirma

Koloni: Bosættelser eller etablering af handelsstationer uden for et lands grænser. Ordet koloni kommer fra det latinske ord colonia, som betyder 'landgård' eller 'udflyttersamfund'

Inuit: Betegnelse for arktiske folk, der traditionel har levet af jagt og fangst af havpattedyr

Havpattedyr: Pattedyr der lever i vand som hvaler, sæler, søkøer, isbjørnen og visse oddearter

Landstyret: Grønlands regering

Monopol: Eneret, især til handel

Amt: Regional, administrativ enhed, der bestod af flere kommuner. Amterne blev i 2007 erstattet af regioner

Hjemmestyre: Delvist selvstyre med hensyn til indre anliggender i en geografisk og politisk enhed, der er underlagt en større enhed

Selvstyre: Ret til at styre og bestemme over sig selv